

IN MEMORIAM

Enes Pelidija

AKADEMIK PROF. DR. AVDO SUĆESKA

Tokom proteklog stoljeća Sarajevo je ubrajano u najveće i najznačajnije centre orijentalistike i historije osmanskog perioda na prostorima zemalja jugoistočne Evrope. Stečeni renome nastao je zalaganjem brojnih znanstvenih radnika, institucija, djela i časopisa pisanih i objavljivanih u glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Imena i djela dr. Safvet bega Bašagića, Milana Preloga, Sejfudina Kemure, dr. Vladimira Ćorovića, Hamdije Kreševljakovića još su u prvim decenijama XX stoljeća privukla pažnju ozbiljne znanstvene javnosti. U narednom periodu dolazeće generacije orijentalista i historičara osmanskog perioda još su više učvrstile i podigle već stečeni ugled. Nove studije i radovi akademika Hamdije Kreševljakovića, te prijevodi defera i drugih izvora orijentalne provenijencije, kao i brojne knjige, članci i prilozi dr. Šaćira Sikirića, akademika Nedima Filipovića, akademika Branislava Đurđeva, prof. Hamida Hadžibegića, dr. Hazima Šabanovića, Besima Korkuta, dr. Adema Handžića, Alije Bejtića Mehmeda Mujezinovića, dr. Muhameda Hadžijahića, Omera Mušića, mr. Ešrefa Kovačevića, Muhameda Mujića i drugih, doprinijeli su da su fakulteti Univerziteta u Sarajevu, Zemaljski muzej i Orijentalni institut postali centri u koje su radili ili učile mlade generacije osmanista sa prostora bivše Jugoslavije, ali i drugih zemalja. Zato je odlazak sa ovog svijeta svakog od navedenih znanstvenika, pedagoga, humanista predstavljao nenadoknativ gubitak. Ovom krugu osmanista pripadao je i akademik prof. dr. Avdo Sućeska. Njegovom smrću 21. decembra 2001. godine, polahko, ali neumitno odlazi upravo ona generacija osmanista koja je stekla najveće priznanje i poštovanje svih koji znaju šta je znanost i znanstveni rad. Međutim, i pored dobre volje, mnogi ne znaju bitne detalje iz profesorovog života i rada.

Rođen je 5. maja 1927. godine u Jasenici kod Rogatice. Nakon stečenog osnovnog obrazovanja i završenih sedam razreda Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu, srednjoškolsko obrazovanje završava kao maturant gimnazije. Studirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu na

kojem je diplomirao 1950. godine. Na istom fakultetu ubrzo je biran za asistenta, a zatim i za docenta na Katedri historije države i prava naroda Jugoslavije. Uz redovne poslove piše doktorsku disertaciju o ajanima i njihovoj ulozi na južnoslavenskim prostorima. Sa ovom temom doktorirao je na Pravnom fakultetu u Beogradu 1959. godine kod akademika Mehmeda Begovića. Školske 1962/63. godine boravi u Minhenu na specijalizaciji u Institutu za historiju i kulturu Bliskog istoka i turkologiju kod profesora Babingera i Kislinga. Po dolasku u Sarajevo 1964. godine biran je u zvanje vanrednog, a 1969. godine redovnog profesora za predmet *Istorija države i prava naroda Jugoslavije*. Svoje nastavničke obaveze na ovom fakultetu obavlja do odlaska u penziju 1990. godine. U posljednje dvije godine pred mirovinu obavlja dužnost dekana. U vremenskom periodu između 1968. i 1974. godine bio je i na dužnosti direktora Orijentalnog fakulteta u Sarajevu. U toku svog plodonosnog rada dobio je više zaslužnih nagrada, odlikovanja i priznanja. Među njima su Šestoaprilska i Dvadesetsedmojulska nagrada za znanstveni rad. Zbog velikog znanstvenog doprinosa 3. marta 1987. biran je za dopisnog, a 199?. godine i redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Godine 1996. svoju decenijama vrlo brižljivo skupljanu stručnu biblioteku sa više hiljada naslova poklonio je BKZ Preporod. Knjigama iz ove biblioteke, koja nosi ime darodavca, danas se služe generacije studenata, znanstvenika i ljubitelja historije. Ni nakom službenog penzionisanja akademik Sućeska sve do smrti ne usporava znanstveni rad. Kada se pogledaju 122 bibliografske jedinice koje su nam do sada poznate, onda bez poteškoća možemo dobiti odgovor zašto se profesor dr Avdo Sućeska još za života ubrajao među ne samo južnoslavenske, nego i svjetske poznavaoce društvene, pravne i političke historije zemalja jugoistočne Evrope u vrijeme osmanske vladavine.

Još od asistentskih dana predmet njegovog istraživanja bilo je proučavanje državno-pravnog razvitka Bosne osmanskog perioda, ali i drugih južnoslavenskih prostora. Ipak, najviše radova pisao je o Bosanskom ejaletu XVIII i prve polovine XIX stoljeća. Njegovi prvi radovi između 1954. i 1964. godine *Vakufski krediti u Sarajevu*, *Mjesto muteselima u lokalnoj upravi do tanzimata*, *Malikana - doživotni zakup državnih dobara u Osmanskoj državi*, *Taksit - prilog proučavanju dažbinskog sistema u našim zemljama pod turskom vlašću*, *Pojava u sistemu izvanrednog oporezivanja u Turskoj u XVII vijeku i pojava nameta tekalifi šakka*, do *Organizacije osmanske*

vlasti u Osmanskom carstvu koji su štampani u najznačajnijim domaćim i inozemnim časopisima, skrenuli su pažnju na tada mladog znanstvenika brojnih domaćih i inozemnih osmanista. Istovremeno je u prvoj deceniji svog znanstvenog i nastavničkog zvanja dr Sućeska napisao i univerzitetski udžbenik *Istorija države i prava naroda SFRJ* (Sarajevo 1964.) koji je u narednim decenijama doživljavao brojna ponovljena i dopunjena izdanja. Njenim publikovanjem otkrio je veliku erudiciju u historiografiji i pravnim disciplinama. Kako su primjetili njegovi kritičari: “iako udžbenik, ova knjiga ima veliki broj sasvim originalnih rješenja”. Zbog toga je u narednom periodu bila korištena kao univerzitetski udžbenik i na drugim Pravnim vakultetima tadašnje SFRJ.

Već naredne 1965. godine objavljuje svoju najpoznatiju studiju *Ajani-prilog izučavanju lokalne vlasti u našim zemljama za vrijeme Turaka* (Sarajevo 1965, 278). Cijela studija je napisana na osnovu bogate izvorne građe i znanstvene literature. U njoj je autor ispitao i prikazao nastanak i razvitak ajana i ajanluka u osmanskom sistemu XVIII i prvih decenija XIX stoljeća. Ovom monografijom, kao i kasnijim radom *Seljačke bune u Bosni u 17. i 18. stoljeću* (GDIBIH, Sarajevo 1969.) unosi posve novi pogled o osmanskom društvu i državi, kako na tlu tadašnjeg Bosanskog ejaleta, tako i širem južnoslavenskom. To se posebno odnosi na položaj bosanskih muslimana-Bošnjaka koji su do tada prikazivani samo kao privilegirani društveni sloj. Unošenjem novih znanstvenih rezultata razbijena je crno-bijela shema o ovoj državi i njenom društvu. Ta svoja saznanja profesor Sućeska produbljuje u narednim radovima. Posebno je to pokazao u radu *Položaj bosanskih Muslimana u Osmanskoj državi i njegov stav prema toj državi* (Sarajevo, 1974.). Već tada akademik Sućeska započinje sa svojim saradnicima dugu i upornu borbu vraćanja izvornih termina u historiografiji, onako kako se oduvijek i na Zapadu i na Istoku piše bez podlijeganja književno mitskim nazivima. Vremenom će to sasvim korektno većina osmanista prihvatiti i u drugim sredinama, mnogi ne znajući da je akademik Sućeska bio jedan od pionira ove znanstvene korekcije koju neki današnji književnici i književni historičari kao autori programa historije pokušavaju vratiti u nastavu, a historiju Bosne i Hercegovine svesti na minimum zastupljenosti u udžbenicima .

Ne manje zapaženi su mu i cijenjeni radovi *Položaj Jevreja u Bosni i Hercegovini za vrijeme Turaka, O kefilemi, O položaju Poljica u osmanskoj državi, Evolucija u nasljeđivanju odžakluk-timara u Bosanskom pašaluku,*

Neke osobenosti u procesu čiflučenja u Bosni i Hercegovini u XVIII stoljeću, Popis čifluka u rogatičkom kadiluku iz 1835. godine, Uticaj migracionih kretanja na oblikovanje agrarnih odnosa u BiH u periodu osmanske vladavine, Državno-pravni razvitak Bosne i Hercegovine, te mnogi drugi. Veliki broj svojih radova profesor Sućeska je objavio u renomiranim historijskim časopisima u inozemstvu na engleskom, njemačkom, turskom i drugim jezicima. Zato se može kazati da je kao historičar, pravnik i orijentalista bio poznat ne samo na širem južnoslavenskom prostoru, nego i u najširim međunarodnim znanstvenim krugovima. Njegovo mišljenje o određenim pitanjima sa najvećom pažnjom je uvažavano u brojnim međunarodnim asocijacijama, institucijama, redakcijama i znanstvenim skupovima. Bez pretjerivanja se može reći da je bio više poštovan i uvažen u međunarodnim znanstvenim krugovima, nego što je to poznato sredini gdje je živio i djelovao.

To priznanje mu je došlo još prije više decenija. Kada je na Petom kongresu historičara Jugoslavije u Ohridu na kome je glavna tema rasprave bila etnička i nacionalna pitanja i procesi na južnoslavenskom tlu od doseljavanja Slavena do kraja Drugog svjetskog rata prof. dr Avdo Sućeska podnio referat “O historijskim osnovama posebnosti-bosansko-hercegovačkih muslimana”, među prisutnim je unio jednu novinu koja je postala centralnom temom cijelog Petog kongresa. To je izazvalo interesiranje i šire međunarodne znanstvene javnosti. O tome postoje pisani tragovi. Tako npr. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* u broju od 15. oktobra 1969. godine piše da je na Kongresu u Ohridu dominiralo “muslimansko pitanje”.

A šta je to u ovom referatu pisao profesor Sućeska? Koristeći relevantnu arhivsku građu i stručnu literaturu, pisao je da do tada nepriznati muslimani su narod kao i drugi sa svim osobenostima koje imaju i druge priznate nacije. Po mišljenju akademika Sućeske “napuštanje vlastite individualnosti predstavlja neku vrstu smrti. *Življenje je razmišljanje za sebe i o sebi, kako za pojedinca, tako i za narod. I pojedinac i narod prestaju postojati onda kada više nisu svjesni sebe*”. Vremenom, mnoge teze tada i narednih godina osporavane, prihvaćene su i potvrđene. Neke nalazimo i u njegovoj posljednjoj objavljenjnoj knjizi *Bošnjaci u osmanskoj državi*, (Sarajevo, 1995.).

Iako kroz studije pripreman za pravnika, akademik Avdo Sućeska je cijelim svojim radnim i znanstvenim opusom bio i ostao pravi historičar,

posebno osmanskog perioda. Iz njegovih radova pažljiviji čitalac osjeti život vremena o kome piše bez ikakvih pretjerivanja i sa velikim slojevitim društvenim previranjima. U njima se osjeti bosanski i bošnjački povjesničar ispred kojeg ide istražena arhivska građa Istanbula, Beča, Minhena, Dubrovnika, Sarajeva i drugih velikih arhivskih centara sa pisanjem o veoma osjetljivim temama, ali uvijek zasnovanim na činjenicama.

Njegov odlazak sa ovog svijeta posebno su osjetili mlade kolege i prijatelji. Oni su ga cijenili kao znanstvenika svjetskog ugleda, profesora i velikog čovjeka koji ih je nesebečno učio, pomagao i podsticao u njihovom znanstvenom uzdizanju. Isto tako je ostao dosljedan i odan patriota do zadnjeg trenutka, dijeleći u toku agresije sudbinu zemlje i naroda kojem je pripadao. Njegovi zemni ostaci ukopani su 24. decembra 2001. godine na Gradskom groblju Bare u Sarajevu.